

Сайтът **desebg.com** публикува **част 3** от поредица, посветена на Людмила Живкова. В нея се разказва за края на Живковата дъщеря и версиите за смъртта ѝ.

В [част 1](#) е представено издигането на Живковата дъщеря във властта.

В [част 2](#) се припомнят злоупотребите за милиони в служба „Културно наследство“, оглавявана от Людмила Живкова.

Текстовете са от документалната книга на журналиста Христо Христов „[Тодор Живков. Биография](#)

” (2009), в която за разлика от другите биографични книги за генералния секретар на ЦК на БКП е отделено внимание и на фамилията му.

⋮

През 1973 г. Людмила Живкова преживява автомобилна катастрофа. Инцидентът става, когато тя е на път за летището, за да изпрати баща си, заминаващ на посещение в Полша. Въпреки катастрофата тя се възстановява и продължава дейността си. През 1981 г. тя обаче се чувства преуморена. Живков дори прекарва заедно с нея около 30

Людмила Живкова. Част 3: Фаталният край

Написано от Христо Христов
Петък, 26 Октомври 2012 10:43

дни в Боровец през лятото на 1981 г., буквално преди смъртта ѝ. На 20 юли тя се прибира без предупреждение в София.

Последният ден

По-късно в 2 часа на 21 юли е намерена мъртва в банята във вилата в Бояна. Ето как Живков описва този момент:

„Макар че бях в отпуск, често провеждах срещи с членове на ръководството по спешни проблеми. Зает бях и в деня, в който се случи непоправимото.

Намирах се на заседание, на което се обсъждаха някои проблеми на селското стопанство. Тя се възползвала от отсъствието ми е заминала за София. Знаейки за състоянието ѝ, незабавно потеглих и аз. Как съм стигнал до дома, а аз си знам. Качих се в стаята си, седнах на един стол и ѝ зачаках... Настъпи някаква суетня, но аз не можех да помръдна от стола. После при мен влязоха трима лекари. Помълчаха за миг и ми казаха, че дъщеря ми е мъртва....”

След промените Живков обаче няма да е категоричен за причините за смъртта на дъщеря си. Нещо повече той дори ще изрази съмнение:

„Трудно ми е да го изрека, но не мога да кажа дали кончината ѝ е била естествен резултат от изчерпване на жизнените ѝ сили, или е имало и някакво външно „вмешателство.”

И: *„Възможно е и аз да не зная всичко докрай.”*

Версиите за смъртта

Руският писател Аркадий Ваксберг, който лично познава Людмила от престоя си в България още в края на 60-те години, смята, че смъртта ѝ не е случайна и лансира причините, поради които смъртта ѝ може да е в резултат на външни сили. Той пише:

„Колко по-високо място ѝ се отрежда в партийната и държавната йерархия, толкова повече тя предизвиква омраза към себе си. Партийното обкръжение на бащата категорично не приема тази нейна взривоопасна смес от семейно положение, прозападна ориентация и увлечение по индуизма. Тя няма нито общ език, нито реално сътрудничество с нито един съветски другар, който да отговаря на дейното служебно равнище – член на Политбюро или министър. С очите си съм виждал изкривените физиономии на московските дипломати, които със стиснати устни слагаха край на разговора, ако се заговореше за Людмила – дори по някакъв невинен повод”.

Писателят посочва, че Людмила е била директно обвинявана, че иска да откъсне България от социалистическия лагер. Той цитира ген. Филип Бобков, заместник на председателя на КГБ Юрий Андропов и началник на Пето управление за борба с дисидентите в съветския комитет, който в мемоарите си посочва, че „Българите (агентурата на Москва) ни разказваха са вредите, които поведението на Людмила Живкова нанася на авторитета на партията”.

„Положението се усложнява от това, че според очевидните намерения на бащата, тя трябва да стане и престолонаследник. При това още докато е жив самият Живков, тъй като в противен случай не би се добрала до трона.” Ваксберг изтъква, че припадъците на Людмила Живкова зачестяват предимно, когато е в чужбина, а лекарите, които ѝ указват помощ, са предимно съветски. Ваксберг твърди, че под резултатът от аутопсията стои и подписа на чичо ѝ Атанас Малеев, който по това време се намира на конгрес в Италия. Тълкува като достатъчно показателно съмнението на Живков, изразено в мемоарите му след промените. „Страхът очевидно е по-силен от разума, защото по това време Живков няма от какво да се плаши. Но той продължава да внимава за някоя невнимателна дума. Впрочем казаното от него и без това е достатъчно”, посочва Ваксберг.

Любомир Левчев: Людмила е отровена

Людмила Живкова. Част 3: Фаталният край

Написано от Христо Христов
Петък, 26 Октомври 2012 10:43

Писателят Любомир Левчев, един от близките до дъщерята творци, също има своите съмнения:

„Тюркоазен пръстен на Людмила малко преди смъртта ѝ побелял, ми разказа една от домашните прислужници. □ А свойствата на тюркоаза не са чак толкова неизвестни: той побелява, когато стопанинът му започне да поглъща отрова”. Години по-късно той ще зададе въпросите, които са го измъчвали след смъртта:

„Защо е била изоставена в това състояние? Лекувал ли я е някой и защо мълчи? Защо лекарите след тревожния сигнал идват с такова огромно закъснение? (Линейката спукала гума!) Защо свидетелствата на очевидците не съвпадат с епикризата? Включително часът и датата на смъртта са фалшифицирани...”

Обясненията на съветника на Людмила

Костадин Чакъров, който по това време е сътрудник на Живкова, потвърждава негативната оценка на съветската страна към позициите ѝ:

„В много свои дела тя избързваше, без да се съобразява с реалностите, каквито безспорно бяха Кремъл, Варшавския договор, комунистическите партии в другите страни, репресивният апарат.” Призивът ѝ от трибуната на ООН да се забравят всички форми на расова и класова дискриминация и да се създаде „нов свят, нови ценности, нова човешка хармония и солидарност” е приет положително на Запад. „У нас обаче се посрещна с ръмжене и недоволство от това, че Людмила Живкова заменяла класово-партийния подход и марксистко-ленинските принципи с някакви други „неосветени” политически и идеологически ценности. Срещу нея рязко охладня и съветското посолство.”

Тя преживява тежък момент от разочарованието си от интелигенцията. Чакъров посочва:

„Людмила Живкова разбра, че е останала сама. Малко хора ѝ бяха повярвали и вървяха с нея. Много горчиви размисли и думи чух от нея за българската интелигенция. Разбра, че с малки изключения тази интелигенция е готова всеки момент на предателство. Людмила Живкова го разбра и си призна с горчивина, че е претърпяла пълно поражение. Като всяка амбициозна жена, тя не можеше да си го прости и това вероятно я доближи още повече до трагичната развръзка на нейния динамичен живот.“

Чакъров изтъква и една друга причина за влошеното състояние на Людмила Живкова – тя изпада в депресия, след като разбира за злоупотребите в служба „Културно наследство“. Пред него дъщерята на Живков казва: „Всички ме предадоха, останаха ми няколко души“. Това са Светлин Русев, Богомил Райнов, Александър Лилев. Тя беше разочарована, че хванаха няколко от сътрудниците ѝ в опити да извличат облаги“. Кризата настъпва след като ѝ е бил връчен доклада 50-страничния доклад за разкритите злоупотреби, документиран от неколкомесечно разследване на Второ главно управление на ДС.

Петър Семерджиев: Людмила Живкова се е самоубила

Има и друга гледна точка, която разглежда случилото се като самоубийство. Тя е свързана с развитието на сложната обстановка през 1981 г. и преди всичко с властовите амбиции на самата Людмила Живкова. Бившият кандидат-член на ЦК и политически емигрант Петър Семерджиев разказва:

„Людмила Живкова тя се устреми да играе по възможност, първа роля след собствения си баща. Това нейно желание, което обаче не съответстваше нито на действителното положение в страната, нито на действителното положение и роля на българското партийно ръководство. Защото, не от нейния баща зависеше Людмила да заеме неговото място и да бъде негов наследник. Защото, неговото собствено положение и възможности се определяха преди всичко от съветското ръководство. Кой ще бъде следващият, евентуален негов заместник, можеше да се реши от съветското ръководство, а не от бащата на Людмила.“

За да се стигне обаче до окончателното кризисно състояние на Людмила, което да я доведе до самоубийство (защото смъртта на Людмила Живкова бе резултат от самоубийство), особена роля имаше създадената по това време специална политическа

обстановка.

За България 1981 г. беше характерна с това, че в българското партийно ръководство трябваше да се извършат размянания на лицата, заемащи най-отговорни длъжности. Като се изключи положението на самия Тодор Живков, трябваше да се реши въпросът с оглавяването на поста министър-председател. До тогава министър-председател на България беше Станко Тодоров. Преценяваше се, че той не достатъчно добре упражнява ръководството на стопанския фронт и следователно трябваше да се търси негов заместник.

При такава обстановка, когато се обсъждат възможностите за размянания в партийното или в правителственото ръководство, естествено бе при положението и амбициите на Людмила, която се беше вече устремила към първите места в обществения живот, тя да заживее с мисълта, че може да заеме един такъв важен пост, какъвто е министърпредседателският пост. По решение обаче на съветското ръководство, този пост бе зает от Гриша Филипков. Оказа се, че той е имал по-големи предимства пред съветското ръководство и той бе произведен в чин на министър-председател.

Тези неща се струпаха тежко върху Людмила Живкова. Тя почувствува, че се намира в ситуация, при която пътят ѝ е преграден. Тя беше достигнала вече до известно положение, но в стремежа си да заема все по-високо ръководно място в политическия живот, тя се убеди, че по-далеч не може да стигне. Върху нея по това време бяха повлияли и някои допълнителни странични обстоятелства. Тя бе получила информации, как хората в страната се отнасят към нея, както и за всички онези подигравки по отношение на нея, които се разпространяваха широко сред различни слоеве на населението и особено сред младежта и сред интелигенцията. И всичко това действително създаде обстановка, при която тя изпадна в криза.”

Официалната версия за смъртта – преумора

През 1981 г. в официалното съобщение за неочакваната кончина на Людмила Живкова се казва:

„ЦК на БКП, Народното събрание, Министерският съвет и Националният съвет на Отечествения фронт с дълбока скръб и неизмерима болка съобщават, че на 21 юли тази година в 02 часа сутринта след кратко боледуване почина на 39-годишна възраст членът на Политбюро на ЦК на БКП, председател на Комитета за култура, народният представител, беззаветно вярната дъщеря на Партията и народа Людмила Живкова.”

Заклучението на медицинската комисия посочва:

„В последно време в резултат на голямо напрежение здравословното състояние на др. Людмила Живкова се влоши. Предприетите мерки за възстановяване на здравето ѝ доведоха до бързо подобряване. На 20 юли 1981 г. обаче състоянието ѝ отново рязко се влоши в резултат на внезапно настъпил мозъчен кръвоизлив и последвали тежки необратими разстройства на дишането и кръвообращението. Смъртта настъпи в 02 часа на 21 юли 1981 г.”

Комисията е в състав – акад. Проф. д-р Атанас Малеев, първи зам.-министър на народното здраве, председател на Медицинската академия и вуйчо на Людмила, проф. д-р Йонко Белоев, директор на Правителствена болница, проф. Йордан Йорданов, ръководител на Център за борба с острата дихателна недостатъчност при Медицинска академия и проф. д-р Сивчо Сивчев, патологоанатом.

Тодор Живков се опитва да сложи точка на съмненията по този начин: *„Моето заключение е по-кратко: Людмила горя и изгоря в работата си. Всичко друго е само следствие...”*

Отмъщението на Тодор Живков

В действителност обаче трагедията за него през 1981 г. е огромна. „Това беше жесток удар за бащата, но не по-малко жесток за държавника, който вероятно гледаше на нея като на човека, призван да продължи неговото дело. Той понесе много тежко смъртта на Людмила”, спомня си помощникът му Нико Яхиел и допълва:

„През първите дни Живков беше съкрушен. Западните дипломати, акредитирани у нас, съобщавали на своите правителства, че той едва ли ще може да се съвземе. Отписваха го от политическия живот. През август (две-три седмици след смъртта на Людмила) стана откриването на дом-паметника на връх Бузлуджа, построен по случай 90-годишнината от основаването на партията. Церемонията се предаваше по телевизията. Стотици хиляди хора можеха да се убедят каква свръхчовешка воля притежаваше Живков. Той откри Дома със силни, прочувствени слова. Външно спокоен. Лицето му обаче потъмняло, гласът дрезгав, погледът помрачен. Не беше в състояние да прикрие трагизма на преживяното“.

Пораженията от смъртта на Людмила в личен план за Живков са неизмерими. Той загубва най-близкия си човек:

„Моята работа се разстрои след смъртта на дъщеря ми. Цялото семейство се разпадна. Тя беше стожерът.“

След смъртта на Людмила Тодор Живков се затваря в самотата си още повече. За загубата на съпругата и дъщерята политическия помощник на Живков Нико Яхиел посочва, че това са „две скъпи за Тодор Живков същества. Техният живот и тяхната кончина се отразиха силно върху неговата дейност и върху личната му съдба.“

Поетът Любомир Левчев подчертава до какво реакция е довела смъртта на Людмила баща ѝ:

„След смъртта на Людмила баща ѝ за дълго се затвори в себе си. Отмени традиционните си срещи. Отбягваше празненствата. Да не говорим за веселията. Това вглъбяване в мъката ми се виждаше разбираемо. Но Живков излезе от него с такива важни решения за промяна, които бих могъл да оприлича на преврат. Живков извърши преврат срещу себе си. Най-важните хора от екипа на Людмила Живкова бяха сменени, разпилени, а някои – жестоко ударени. Този процес започна със свалянето на Александър Лилев, за да завърши с изключването на Светлин Русев. За партията това беше голям и печален кадрил.“

Людмила Живкова почива в годината честването на 1300 години от създаването на българската държава. Построеният по нейна идея Национален дворец на културата получава името ѝ. В нейна памет е кръстен и един от булевардите в столичния жк. „Младост”, в началото на който е поставен и барелеф на Живкова.

БНБ – спонсор на фондация „Людмила Живкова”

По решение на Секретариата на ЦК на БКП и на Министерския съвет е създадена фондация „Людмила Живкова”. Оглавява я братът на Людмила – Владимир Живков. Редица държавни предприятия и организации са задължени да внесат средства за дейността ѝ. Една от държавните институции е БНБ, която „дарява” внушителната сума от 11 млн. лева държавни средства и пак под партийно давление осигурява по-висок лихвен процент за авоарите ѝ. Тогавашният първи зам.-председател на БНБ Васил Коларов посочва:

„Един ден, малко преди да се създаде фондацията, бях извикан при председателя на банката. Съобщиха ми, че има решение на ЦК да се създаде фондация и че това е подкрепено от правителството. Казаха ми, че от страна на БНБ аз ще бъда член на бюрото на фондацията. Имаше постановление на Министерския съвет, с което направо се задължаваха всички държавни, обществени и стопански органи да оказват максимално съдействие на фондацията. БНБ е участвала във фондацията, но не като контролър, а като един от големите дарители.

Самото решение за дарението е взето от Управителния съвет на банката. Дарението не е направено наведнъж, а на части в продължение на 6 години. Във връзка с даренията и превеждането на сумите ми се е обаждал лично Георги Йорданов (министър на културата, б. а.) – от свое име и от името на министъра на финансите, за да ми напомни банката да не забрави да направи дарение на фондация „Людмила Живкова” и на фонд „1300 години България”. С тези обаждания Георги Йорданов не ми е оказвал давление, но такова напомняне от тези длъжностни лица е почти указание за изпълнение“.

Веселин Никифоров, по време на създаването на фондацията председател на БНБ, казва:

„Спомням си, че във връзка с фондацията ми се обади Георги Йорданов и ме помоли БНБ да даде по висок процент на лихвите като поощрение на фондацията и аз се съгласих.“

Самият Георги Йорданов посочва: *„Средствата следваше да се набират от дарения на физически и юридически лица. Естествено Тодор Живков имаше благосклонно отношение към фондацията и се интересуваше от нейната дейност. Не ми е известно той да е оказвал давление върху ръководители на колективи или организации да правят дарения на фондацията. Зная от председателя на БНБ Васил Коларов, че банката от собствените си приходи и печалби прави дарения, както на тази фондация, така и на фондация „13 века България“.*

Разчистване на сметки и признанията на Мирчо Спасов

Една година след смъртта на Людмила Живкова във висшето партийно и държавно ръководство избухва скандала за злоупотребите в „Културно наследство“, който тя е ръководила. И тук Тодор Живков определя виновните и не позволява да бъде замесено името на дъщеря му. Ударът понасят по-дребните изпълнители. Един от тях е бившият зам.-министър на външните работи и по това време посланик в Чехословакия Живко Попов.

Той е докаран от Прага чрез специална операция на ДС за това и по указание на Живков е осъден на 20 години затвор по обвинение в присвояване на 1 346 355 лева от служба „Културно наследство“. Мирчо Спасов е отстранен от ЦК. Истината за злоупотребите в оглавяваната от Людмила Живкова служба „Културно наследство“ е друга. Завесата към нея е повдигната от Мирчо Спасов след промените в едно негово едно изложение, в което Тодор Живков е обвинен за прикриване на злоупотребите с държавни средства заради дъщеря си:

„Аз съм напълно убеден, че разхищенията, които са се извършвали от Людмила Живкова извън България – най-вече по време на посещенията ѝ в Индия, Япония, Мексико, САЩ са били известни на държавните и партийните ръководители от този период. Голяма част от тези разходи са реализирани чрез бюджета на служба "Културно наследство" Още преди Людмила Живкова да почине беше необходимо тя да бъде оневинена за разхищенията, които стигаха до големи размери. След смъртта ѝ криминалната страна на

въпроса бе решен с процеса срещу Живко Попов.

Той обаче бе дребен фигурант, за да поеме моралната отговорност, която трябваше да понесат Петър Младенов и Димитър Стоянов. Моето участие по партийна линия даде възможност на Милко Балев, Младенов и Стоянов да намерят в мое лице политическия и морален виновник по линия на БКП. Така Тодор Живков беше доволен, че върху името на дъщеря му няма да лежи петното на разсипничеството; Милко Балев беше доволен, че няма кой да му се противопоставя на кадровите му комбинации в сферата на задграничните кадри; Петър Младенов и Димитър Стоянов бяха доволни, че е намерен човек, който да понесе тяхната отговорност за разхищенията и престъпленията в „Културно наследство.“